

Részletes szakmai zárójelentés (OTKA T 46470)

„Praeambulum”

Az eredeti elképzelésekhez képest némi hangsúlyeltolódás következett be. Ennek okai:

- csökkent a költségvetés,
- időközben új szempontok és új igények merültek fel, valamint új lehetőségek nyíltak.

Ezért – bár az eredeti közép-európai tematika legalább a kontrasztív nyelvészeti kutatások révén megmaradt, valamint a finnugor nyelveken tervezett korpuszok kialakítása, ha mind mennyiségileg, mind a nyelvek számát illetően csökkentett mértékben is, de megvalósult – a hangsúly a terminológiai és nyelvpolitikai kutatásokra és a velük összefüggő tudományszervezési munkálatokra helyeződött.

A költségvetési tételeken belül több esetben hajtottunk végre átcsoportosítást: a munkálatok eredményének nyilvánosságra hozatala – azaz a kiadványok megjelentetése – érdekében csökkentettük a személyi kiadásokat. Ezt egyrészt úgy értük el, hogy csökkentettük az eredetileg betervezett közreműködői létszámot, másrészt pedig, hogy a projekt vezetőjével együtt több közreműködő sem részesült anyagi juttatásban.

Eredmények

A projekt keretében három területen dolgoztunk:

- terminológia és nyelvpolitika,
- kontrasztív nyelvészet,
- finnugor nyelvi korpuszok összeállítása.

Mindhárom területen folyt

- kutatás és/vagy
- tudományszervező tevékenység, mely utóbbi két formában nyilvánult meg:
 - konferenciák szervezése,
 - tudományos publikációk közreadása.

1. Terminológia

Az eredeti elképzeléseknek megfelelően a közép-európai térség nyelveinek és az oroszországi finnugor nyelvek terminológia-alkotására összpontosítottunk.

- A közép-európai térség nyelveivel összefüggő terminológiai tevékenység egyfelől az EU-terminológia megalkotásával összefüggő kérdésekre, másfelől a terminológia mint tudományterület elméleti kérdéseire koncentrált. Ebben a vonatkozásban a 2004-ben csatlakozott új EU-tagállamoknak sok tekintetben hasonló a helyzetük.

- Magyarország a többi államhoz képest hátrányban van abban a tekintetben, hogy nálunk az EU- és egyéb terminológia megalkotására, egységesítésére nincsen központi szervezet. Ezért is határoztuk el, hogy a projekt keretében, az UNESCO magyarországi titkárságával együttműködve létrehozzuk a Magyar Nyelv Terminológiai Tanácsát, a MaTT-ot (elnöke:

Prof. Dr. Voigt Vilmos), amelynek szándékaink szerint feladata lesz a magyarországi terminológiai tevékenység koordinálása.

A terminológia-kutatás és a majdani felsőoktatási terminológiai képzés lehetőségének megteremtése érdekében megalapítottuk a Terminológiai Innovációs Központot, a TermIK-et (vezetője: dr.habil. Fóris Ágota, egyetemi docens).

- Az oroszországi finnugor nyelvek esetében a terminológia szerepe más. Ezeken a nyelveken – az 1920-30-s évek sikeres, de politikai okokból veszendőbe ment nyelvfejlesztési eredmények után – az elmúlt 10-15 évben indult meg újra a nyelvfejlesztés/nyelvújítás/terminológia-alkotási tevékenység. Az oroszországi finnugor nyelvek számára a terminológia léte a nyelv fennmaradásának – a politikai akarat mellett – a legfontosabb feltétele. Éppen ezért vállaltuk, hogy a projekt keretében egyfelől konferenciákat szervezünk kifejezetten e nyelvekre vonatkozó nyelvpolitikai és terminológiai kérdésekről, másfelől e konferenciák anyagát, valamint az oroszországi finnugor köztársaságokban megalkotott terminológiai jegyzékeket kiadjuk. Mivel ennek a tevékenységnek elsősorban Oroszországban lesz hatása, ezeket a kiadványokat orosz nyelven – német rezümékkel – jelentettük meg.

2. Kontrasztív nyelvészet

A nyelvoktatásban is jól hasznosítható eredményeket hozó kontrasztív nyelvészet terén a projekt keretében háromféle feladatot végeztünk:

- kontrasztív konferenciákat szerveztünk magyar-finn és magyar-észti vonatkozásban, és ezek anyagát meg is jelentettük,
- magyar-észti és magyar-cseremiszi viszonylatban primér kutatást is folytatunk – az igekötő-rendszerek összehasonlításával (magyar-észti), illetve igekötős és igekötővel nem rendelkező nyelv összevetésével (magyar-cseremiszi) – e kutatások anyaga kiadásra való előkészítés stádiumában van, s 2008-ban két monográfia formájában megjelenik,
- vállaltuk magyar-finn kontrasztív munkák kiadását.

3. Finnugor nyelvi korpuszok kialakítása

Ezen a téren eredeti szándékunktól eltérően – részben a felmerült aktuálisabb kérdések, részben a projekt második évében bekövetkezett támogatáscsökkenés miatt – csak két nyelvből, cseremiszből és udmurtból készült nyelvi korpusz.

A mari nyelvű korpusz a mari nyelvű internetes lap 2005 december és 2008 február közt megjelent anyagait tartalmazza: politikai, néprajzi témájú, szépirodalmi és természettudományos szövegek. Leginkább sajtónyelvi korpuszként használható, de egy szépirodalmi, természet- és társadalomtudományi bővítés után kisebb általános korpuszként is.

Szándékaink szerint – immár pályázaton kívül – folytatni fogjuk a finnugor nyelveken a korpuszépítést, hogy minél szélesebb körű nyelvi anyagunk legyen további – egyebek között – kontrasztív nyelvészeti vizsgálatokhoz.

A projekt folytatásának lehetősége

A 2008-ban megalakuló *Collegium Fenno-Ugricum* intézet egyik profilja az oroszországi finnugor népek nyelvfejlésztési tevékenységének támogatása mind az oktatás, mind a terminológia-alkotás terén.

Záró megjegyzések

A projekt a fentiekben ismertett konkrét eredményeken túlmenően fontos, mert

- ennek révén megteremtődtek a magyarországi terminológiai kutatás és majdani képzés intézményi feltételei (ld. a Magyar Nyelv Terminológiai Tanácsa [MaTT], a Terminológiai Innovációs Központ [TermIK]),
- terminológiai hálózat körvonalazódik egyfelől a közép-európai régió országainak, másfelől az oroszországi finnugor köztársaságoknak a kutatóhelyei között,
- a projekt révén (is) kialakult nemzetközi kapcsolatok hozzájárultak a *Collegium Fenno-Ugricum* (CFU) intézet programjának kialakításához. Ez utóbbi intézet egyik profilja éppen az oroszországi finnugor nyelveken történő nyelvfejlésztési, terminológia-alkotási tevékenység támogatása lesz.

Javaslat

A korábbi gyakorlattól eltérően gondot okozott a konferenciákkal kapcsolatos reprezentációs költségek elszámolása. Az új eljárás szerint reprezentációs költségek csak abban az esetben számolhatók el, ha a konferenciát egy erre szakosodott szervezet végzi. Bár az OTKA illetékes bizottsága nagyvonalúan engedélyt adott a saját szervezésben megvalósított konferenciák reprezentációs költségeinek elszámolására – amiért ezúton is köszönetet mondok –, azt javaslom, hogy ez az eljárás ne kivételes legyen, hanem általános, amennyiben a projekt felelőse azt vállalja. A rendezvényszervező vállalkozások révén egy konferencia ugyanis sokkal drágábban valósítható meg, mint saját szervezésben, s ez az érdemi tevékenységtől vonja el a pénzt.

Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretném megköszönni a támogatást az illetékes bizottságnak, amely jóváhagyta a projektet, valamint az OTKA munkatársainak, akik a projekt megvalósításának teljes időszaka alatt minden felmerült kérdésben rugalmasan segítettek munkánkat.

A projekt keretében szervezett konferenciák

- (1) 2004: Problemy jazykovej situacii v finno-ugorskih regionah Rossii.
- (2) 2005: V. magyar-finn kontrasztív konferencia
- (3) 2005: Magyar terminológiai tanácskozás
- (4) 2005: Co-operation in the field of terminology in Central Europe
- (5) 2006: V. észt-magyar kontrasztív konferencia
- (6) 2006: A magyar mint veszélyeztetett nyelv
- (7) 2007: Terminologija v finno-ugorskih jazykah Rossii
- (8) 2007: *Current trends in terminology*

A projekt keretében elkészített kiadványok

1) Megjelent kiadványok

Terminologia et Corpora – Szerk. Pusztay János (kiadja az Uralisztikai Tanszék és az Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék)

- (1) 1. *European profiles of language policy*. – Szombathely, 2003 [2004]
- (2) 3. *Terminology and Lexicology*. – Szombathely, 2007, 120

Terminologia et Corpora – Supplementum. Szerk. Fóris Ágota és Pusztay János (kiadja az Uralisztikai Tanszék és a Terminológiai Innovációs Központ)

- (3) 1. Fóris Ágota – Pusztay János (szerk.): *Utak a terminológiához*. – Szombathely 2006, 244
- (4) 2. Fóris Ágota – Tóth Szergej (szerk.): *Ezerarcú lexikon*. – Szombathely 2007, 204

Vocabularia Terminologiae Szerk. Pusztay János (kiadja az Uralisztikai Tanszék)

- (5) 1. *Словарь лингвистических терминов марийского языка – Марла йылымшанче терминологий мутер*. – Szombathely, 2005, 184

Folia Estonica – Szerk. Pusztay János (kiadja az Uralisztikai Tanszék)

- (6) 11. *Észt-magyar összevetés IV*. (A IV. észt-magyar konferencia előadásai) – 2005 Szerk. Marju Ilves és Pusztay János)
- (7) 12. *Észt-magyar összevetés V*. (Az V. észt-magyar konferencia előadásai) – 2007, 173

Az Uralisztikai Tanszék Kiadványai – Szerk. Pusztay János (kiadja az Uralisztikai Tanszék)

- (8) 12. *Pusztay János (szerk.): A magyar mint veszélyeztetett nyelv?* – 2007, 289

Specimina Fennica – Szerk. Pusztay János (kiadja az Uralisztikai Tanszék)

- (9) 11. *Kaukovertailuja IV*. (A IV. magyar-finn kontrasztív konferencia anyaga, Szombathely, 2002) – 2005, 150
- (10) 12. *Kaukovertailuja V*. (Az V. magyar-finn kontrasztív konferencia anyaga, Szombathely, 2005) – 2006, 313
- (11) 13. Bogár Edit: *Összetett szavak összehasonlító szerkezeti vizsgálata a finn és magyar nyelvben* – 2007, 198

Specimina Sibirica – Szerk. Pusztay János (kiadja az Uralisztikai Tanszék)

- (12) 22. *Jazykovaja situacija i jazykovaja politika v finno-ugorskih respublikah Volgo-Kamskogo regiona / Die sprachliche Situation und Sprachpolitik in den finnisch-ugrischen Republiken der Volga-Kama-Region*. (Materialien einer internationalen Konferenz, Szombathely, 27.-28. Mai 2004) (Szerk. Margarita Kuznetsova – Pusztay János) – 2005, 211

2) Megjelenés előtti kiadványok

Terminologa et Corpora

(13) 4. *Current trends in terminology*. (a 2007. évi *Current trends in terminology* konferencia előadásai) (megj. előtt)

Vocabularia Terminologiæ

(14) 2. *Mari színnevek terminológiai szótára*. – Szombathely, 2008

Specimina Sibirica

(15) 23. *Terminologija v finno-ugorskih jazykah Rossii / Terminologie in den finnisch-ugrischen Sprachen der Russischen Föderation* (Materialien einer internationalen Konferenz, Szombathely, ...-... Mai, 2007) (Szerk. Margarita Kuznetsova és Pusztay János) (nyomdában)

Folia Estonica

(16) 10. *Pusztay János – Tiina Rüütmaa: Észl-magyar kontrasztív igekötő-vizsgálatok*.

Bibliotheca Ceremissica

(17) 8. *Margarita Kuznetsova – Pusztay János: Cseremisz-magyar igekötő-vizsgálatok*.

Létrehoztuk:

- 1) a *Magyar Nyelv Terminológiai Tanácsát* (MaTT) (2005)
- 2) a *Terminológiai Innovációs Központot* (TermIK) (2006)

A projekt eszmei/szellemi hozzájárulást nyújtott a *Collegium Fenno-Ugricum* intézet megalapításához (2008).

Szombathely, 2008. március 19.

Pusztay János
tszv. egyetemi tanár
a projekt vezetője